

Brieven aan de verzamelde gemeenten van de Dominicus en de Ekklesia

Beste Geeske, beste vrienden van de Ekklesia en de Dominicus,

Waar ik op hoop? Nou, zo'n land van licht; een stad gegrond op recht en rede. Dat is het wel. Maar soms lijkt dat meer op hopen tegen beter weten in. Of wordt het wanhopen. Bijvoorbeeld als ik wordt opgeschrikt door terreuracties, waar ook ter wereld. Of als ik mensen op de vlucht zie met hun kinderen en hun schamele bezittingen, op weg naar een kamp, waar het waarschijnlijk ook geen leven is. Dan voel ik me toeschouwer in een wereld waar ik sta met lege handen. Ik heb dan het onrustige gevoel, dat ik dat in mijn comfortabele huis allemaal zit aan te kijken om daarna weer over te gaan tot de orde van de dag. Met misschien nog een spoor van angst dat iets dergelijks mij of één van mijn dierbaren zou kunnen overkomen. Dat hoop ik dan maar van niet.

Eigenlijk spreek ik liever over verlangen dan over hopen. Alsof in dat woord verlangen meer toekomst klinkt. Het minder afwachtend is. Iets actiever. Zo van: als je daar zo naar verlangt, doe er dan ook wat aan.

Recht, vrede, bevrijding. Dat zijn woorden die ik me laat aanreiken op plekken als deze. Die wekken mijn verlangen, die kunnen aanstekelijk zijn. Soms zijn ze zo groot, dat ik ze alleen maar kan zingen. Van een steppe die zal bloeien; van zaaien in tranen en oogsten in vreugde; zelfs van doden die opstaan. Naar binnen zingen wat onmogelijk lijkt. Ik hou van die woorden. Het zijn allemaal beelden die verwoorden wat ik verlang. En ik hoor dat mensen om me heen ze ook zingen. Ik ben niet de enige. Met zijn allen bijna op een vastberaden tempo zingen dat een nieuwe wereld komen zal, waar brood en liefde is, genoeg voor allen. Dan lijkt die wereld er ook al even te zijn. Met zulke woorden wil ik graag op weg gaan, ook al zitten ze me in het dagelijks gebruik wel eens ongemakkelijk. Maar ze lijken een brug te slaan tussen die ongenaakbare wereld van de journaals en de kranten en mijn eigen bestaan en wat binnen mijn handbereik ligt.

Naast al die hele grote woorden, houd ik veel van de nuchterheid van het boek Prediker: maak je maar niet zo druk, doe maar wat je handen vinden om te doen. Er is een tijd voor alles, doe dan alles ook maar gewoon op zijn tijd.

Mijn verlangen is, dat het ons lukt om dat te combineren: de grote woorden van recht, vrede en bevrijding met de grote nuchterheid van Prediker. Zo op weg gaan. Naar onze huizen, naar wat ons te doen staat, naar hen voor wie we verantwoordelijk zijn, voor wie we zorgen, van wie we houden. Niet meer en verder willen dan onze handen reiken. Als we er bij kunnen is het soms al moeilijk genoeg. Ons laten voeden en aanspreken op plekken als deze. Zijn dit dan zulke heilige plekken? Nou nee. Als je goed naar binnen kijkt, zie je dat het ook maar mensenwerk is. Dat er vastgebakken gewoonten en ergernissen zijn, dat er niet altijd vrede is, ook al wensen we dat elkaar nog zo van harte toe. Het is geen hemel op aarde. Maar we laten ons de woorden wel zeggen, we laten ons zeggen dat we ons leven moeten omkeren, dat we ons moeten bevrijden van alles dat ons boeit en bindt en knelt. En we nemen die woorden ter harte. Wij kunnen die grote woorden tot leven brengen. En dat doen we ook. Ik zou hopen, dat al het goede dat gebeurt, en dat is heel veel, een uitstraling heeft, dat het hoop geeft aan anderen, dat het aanstekelijk werkt. Dat we elkaar inspireren en bezielen. En dat het goede dat gebeurt, duren zal.

Als je het op wereldschaal bekijkt, is het misschien wel een erg klein verlangen. Maar ik denk, dat het toch wel mijn maat is. De grote woorden in alle rust tot me te nemen. Niet de hele wereld op mijn schouders, maar een ziel tot rust gekomen. Tijd voor bezinning, tijd voor doen wat moet gedaan. Hoe bescheiden ook. Zal zo die nieuwe wereld komen? Ja, dat hoop ik niet alleen, ik weet het bijna zeker. Maar dat 'bijna' is ook wel echt gemeend.

Gerard Swüste

Beste mensen, beste Gerard in het bijzonder,

Misschien komt het omdat ik wat jonger ben dan jij, Gerard, en daarmee nog wat minder wijs, maar ik kan nog niet zeggen dat mijn ziel tot rust is gekomen. En ik vind het moeilijk om een klein verlangen als mijn maat te accepteren. Het zou voor mij een beetje voelen als: me neerleggen bij de wereld zoals die is, en hopen dat er in ieder geval op mijn eigen vierkante meters recht, vrede en bevrijding mag zijn. Ik denk overigens wel dat je gelijk hebt – veel mensen lukt het op die vierkante meters al niet eens, laat staan in het groot. Maar als het thuis niet helemaal goed gaat, is er dan automatisch geen ruimte meer voor de grotere wereld waar nog zo verschrikkelijk veel meer misgaat? Ik vind dat een heel moeilijke vraag waar ik vaak mee worstel.

Hoop is een ingewikkeld begrip. Het kan vals zijn, passief maken, maar ook troost bieden en bemoediging. Soms denk ik dat mensen met het verstrijken van hun levensjaren, minder hoopvol worden, simpelweg omdat ze vaker hebben gezien hoe het mis kan lopen. Wordt er niet gezegd dat iedere confrontatie met de hardheid van het bestaan en de slechtheid van mensen, een les is in groot groeien? Is volwassen worden dus je illusies en daarmee misschien ook wel je hoop verliezen?

Er zijn heel wat filosofen in zwarte coltruien die nu heftig zouden knikken. Nietzsche bijvoorbeeld, beschouwde hoop als het ultieme kwaad, Spinoza beweerde dat we ons van hoop dienden te bevrijden en ook Sartre vond dat we moesten leren leven zonder hoop, alleen de daad was volgens hem hetgeen dat mensen doet leven.

Dat zijn stevige, existentialistische uitspraken die de hoop om zeep helpen, maar ik vraag me in alle eerlijkheid af of dat nu zo constructief is. Sartre was een zuipschuit, Nietzsche werd geteisterd door ziekte en waanzin en schold Spinoza uit voor ziekelijke kluzenaar. Niet echt gezellige jongens dus en stel: al hadden ze gelijk en is hoop niets meer dan het zand dat wij onszelf en elkaar in de ogen strooien, dan is een leven met hoop in ieder geval wel een stuk opwekkender dan een leven zonder. Sterker nog: ik denk dat als we de hoop verliezen, we verandering ten goede wel op onze buik kunnen schrijven.

Sinds ik wist dat ik deze brief zou schrijven, ging ik eens opletten hoe vaak dat woord ‘hoop’ in mijn omgeving gebruikt wordt. ‘Ik hoop dat u beter wordt’, ‘Ik hoop dat we elkaar gauw weer zien’, ‘Ik hoop zo dat je weer werk vindt... - dat er licht is aan het einde van de tunnel.’

Hoop is de vurige wens, of zoals jij dat zo mooi noemt Gerard, ‘het verlangen’ dat het beter wordt en we passen die uitdrukking ‘ik hoop’ vooral toe op onze eigen leefwereld, we tonen er onze betrokkenheid mee. Maar ik hoop ook dat we leren op een andere manier om te gaan met moslims in dit land. Dat we vluchtelingen niet langer opsluiten en dat I.S-strijders bij zinnen komen.

Is dat naïeve, redeloze hoop? Misschien wel, maar daarmee niet minder gemeend. En daarin laat ik me en volgens mij ook onze beide gemeentes leiden door de bijbelse profeten – zij hielden mensen in hun diepste duisternis een visioen voor van een nieuw, andere wereld, waar wereldzeeën tot rust komen en waar zwaarden omgesmeed worden tot ploegen. Ze drukten de mensen op het hart: het kan echt anders worden, maar als je die wereld van vrede, recht en bevrijding wilt, begin er dan zelf aan. In het klein, en in het groot. Iedere dag opnieuw, of, zoals Hannah Arendt (nog zo’n filosoof) het zei: ‘Na de eerste geboorte maakt de mens vele tweede geboortes door (...) en dat is precies de kracht van de mens – het vermogen om steeds opnieuw te beginnen en de hoop niet te verliezen.’ Misschien is het dus wel andersom – en kunnen mensen juist meer hoop krijgen, naarmate ze ouder worden.

Als ik me weer uit het veld geslagen voel door al het vreselijke nieuws dat ons iedere dag overspoelt, dan denk ik aan die woorden en aan alle grote en kleine ambassadeurs van de hoop: de mensen die bij de Voedselbank werken, Malala, de verplegers die tegen hun strakke opgelegde werkrooster in toch zo liefdevol mogelijk hun patiënten proberen te verzorgen, die ene Nederlandse jongen die een uitvinding deed om de plastic-soep in de Atlantische Oceaan op te lossen, als je goed om je heen kijkt, zijn het er een heleboel: mensen die zich weigeren neer te leggen bij de wereld zoals die is, maar zich richten op de wereld zoals die zou moeten zijn.

Of om met de woorden van het lied te spreken dat wij nu zullen zingen: ‘Maar er was daglicht. Alle dagen. Wat ook gebeurde. En soms even - wordt lijden opgeschort - of dragen mensen het samen - zo zouden wij moeten leven.’

Geeske Hovingh